

lik belőle, amitől elvisz az ördög. Mindig olvasni, mindig írni: unom. Minek? Még ha otthon ki is adhatnám, magánéletem megszakadása után, későn kapnám még az elégtételt is. De adva lévén az adandék, erről sem lehet szó. Szépen, csöndben, észrevétlenül kell kiosonni. A fene vigye az egészet.

Kézcsókom a Grófnénak, igaz gyászmagyarkai ragaszkodással ölel

Laci

P. S.

Fordított Pétainek voltunk 1918-ban. A marsall azt hitte, hogy őt a *cagoulard*⁵ mivoltáért megjutalmazza a náci ellenfél, aki legyőzte - mi azt hittük, hogy a győzelmes demokráciák jutalmaznak meg demokráciánkért. Tévedtünk. Mert nincsenek náci, s nincsenek demokráciák, hanem csak: ellenségek, akik *vae victis* kiáltással használják ki az ellenfél gyöngeségét.

1918 után föltettem magamban, hogy nem esem többé a csapdába. A te hazahívattásod beleejtett, habár féltettelek attól, hogy a legyőzött fél végzete otthon fog elérni.

Talán jobb, hogy *itt* ért el, mielőtt a csordanép másodszer is rád foghatná, hogy a vesztüknek, amelyet maguk okoztak, Te vagy az oka.

Ha akarod tudni, mit tud rólad az utánad jött nemzedék, íme: megkérdeztem a magyar zsidó asszonyt, akinek diktálok, mit tud Károlyi Mihályról?

Az, akinek olyan pompás tejjgazdasága van, hogyne tudnám.⁶

Révai, Mende, Pálóczi-Horváth ennél az ártatlan tudatlanságnál épp csak annyival többet tudtak, amennyi gonosz butaságot az iskolában rólad, rólunk tanultak. Te láttad Sztankovicson, hogy a nevem hallatára mint döbbent meg, s kitapasztaltad, hogy az ilyen megdöbbenők hogyan viselkednek.

Márpedig ezek mind külföldre vetődött fél- vagy egész zsidók - mármost képzeld a Veres Péter-féle paraszt-fajvédőt vagy a sültgentryt valahol Kecskemét homokjában. Miért változnék meg napról másra, ha nem nevelik rá. Márpedig azt az oroszok által elfogadott Szekfűk, Kornisok, egyéb renegátok nem fogják megcselekedni. *Pourvu, que je me trompe.*⁷

PIL 704. f. 81. ó. e. (eredeti)

¹ Hatvány felesége, Somogyi Loli.

² És ez minden (francia).

³ Vlado Clementis pozsonyi ügyvéd, 1935-1938 és 1945-1951 között kommunista képviselő volt. 1939-1945 között angliai emigrációban a BBC cseh adásának szerkesztője. 1939-ben kizárták a CSKP-ből, mert elítélte a Molotov-Ribbentrop-paktumot. 1945-1948-ban csehszlovák külügyi államtitkár, 1918-1951-ben külügyminiszter. Több kérdésben nacionalista vonalat követett, a magyarok kitelepítését szorgalmazta. 1951-ben részben ezért, részben hamis vádak alapján kizárták a pártból, majd 1952-ben a Slánsky-perben halálra ítélték és kivégezték.

⁴ Hatvány húga és első felesége, Winslow Christa, akit a háború végén Franciaországban megöltek.

⁵ Csuklyás - francia szélsőjobboldali mozgalom tagja.

⁶ Károlyi Imrénének, Károlyi Mihály ellenségének volt híres tejjgazdasága.

⁷ Bárcsak tévednék (francia).

76. HAVAS ENDRE SZÜSZ MIKLÓSHOZ

(London, 1945. május 21.)

Kedves Szüsz,

Mellékelten küldöm dr. Polányi Károly és dr. Révai András leveleit. Az Elnök úr kéri, hogy a likvidációs bizottság csatolja azokat a Tanács legutolsó jegyzőkönyvéhez.

Egyben itt küldöm a párizsi magyar függetlenségi mozgalom köszönő sorait és az El-
nök úr válaszának a másolatát.

Baráti üdvözléssel

Károlyi Mihály megbízásából

PHL 704. f. 342. ó. e. (másodpéldány)

77. KÁROLYI MIHÁLY JÁSZI OSZKÁRHOZ

(London, 1945. május 22.)

Kedves Oszkár,

Amint tudod, megválasztottak Budapest képviselőjének. Azt hiszem, egyet fogsz ér-
teni velem, hogy ezt nem utasíthattam vissza. Hazatérésemmel tartozom az országnak,
az októberi gondolatnak és önmagamnak. Kötelességem ezt a nehéz feladatot vállalni.
Nehéz feladat – mondom –, éppen olyan nehéz, mint az októberi, és amellet háladatlan.
Nehéz, mert 70 éves vagyok; nehéz, mert az egészségem sem nagyon jó; nehéz, mert 26
év alatt mindketten elszakadtunk az óhazától. Nehéz azért is, mert nem élek abban az il-
lúzióban, hogy sokat tehetnék a megviselt ország érdekében. Mégis hazamegyek, mert
a mai rendszer nagyjában az én ideálmimat valósítja meg. A földreform, az ellenforradal-
mi rendszer eltakarítása, a történelmi folytonosság helyreállítása megvalósulóban van.
Lehet, hogy a földreform nem ideális, de nem is lehet az, minthogy „sok az eszkimó, és
kevés a fóka”, sok a földigénylő, és kevés a föld. A föld felaprózása veszedelmes operá-
ció, de egy olyan császármetszés, amire feltétlenül szükség van. A lényeg a jelen pillanat-
ban nem is az, hogy mennyit és kinek adnak, hanem inkább az, hogy kitől veszik el. Már-
pedig az úri osztálytól veszik el, attól az osztálytól, amely az ország legfőbb kártevője
volt. Ezt az osztályt kellett elfűrészelni. Ez Magyarországon az igazi tisztogatás, mert hi-
szen másképpen el sem lehet végezni. Az ország 90%-a kollaboracionista volt, s Hor-
thyval mindenki együttműködött, ami lényegében ugyanaz, mintha Hitlerrel kollaborál-
tak volna, viszont mindenkit nem lehet megbüntetni. Azonban igenis meg lehet törni
azt az osztályt, amely a reakciót, a korrupciót és végül a fasizmust létrehozta, s amely 67
óta szakadatlanul – és még azelőtt is – rontotta, nyomorította az országot.

A földreform, a felaprózott föld korrektívuma – különösen, hogy az ország állatállo-
mányát és a termelőeszközöket elpusztították vagy elvitték – csakis a kollektív gazdálko-
dás fokozatos bevezetése lehet. Tudom, hogy ez hat rád a legvisszásabban, és nagy ellen-
kezésre találok Nálad, de ha átgondolod a dolgokat és számításba veszed az ország nyo-
morúságos helyzetét, akkor Neked is be kell látnod, hogy nincs más lehetőség. Az elap-
rózott földek gyakorlatlan és tervszerűtlen kezelése gazdasági katasztrófába kergetheti
az amúgy is súlyos helyzetben lévő országot, ami megint csak a reakció malmára hajthat-
ja a vizet. Ettől eltekintve ez külpolitikailag is rossz hatást szülne. Nem mondom, a föld
telekkönyvileg maradjon magántulajdon, és ezzel csitítsák a magyar paraszt nagy földhé-
ségét, de lényeges, hogy ne csak a vétel és az eladás, de a termelés is közösen és tervsze-
rűen folyjék. Ezt a közös termelést elnevezhetjük szövetkezeti termelésnek, de alapján
véve kollektív gazdálkodásnak kell lennie, mert különben az új rendszer csődöt
mond. Az uradalmi központok csak addig bírnak értékkel, amíg fel nem aprózzák. Az a
kevés, ami van, csak közösen használható úgy, hogy hasznot is hajtson. A fundus
instructus közös használata az első lépés az új szellem megteremtésére, mert azt is be
kell látnod, hogy a régi ellenforradalmi szellem mélyen beleette magát a népbe, és az
egyéni gazdálkodás nem alkalmas arra, hogy a népet átneveljék. Éppen ezért – Veled el-